

Перебіг подій якого періоду Національно-визвольної війни українського народу середини XVII ст. відображено на карті?

На картосхемі позначено події Національно-визвольної війни середини XVII ст., внаслідок якої відбулось утворення _____

2. Як називалися офіційні документи — звернення Б. Хмельницького до українського народу періоду Національно-визвольної війни середини XVII ст.?

- а) закони
- б) універсали
- в) грамоти
- г) укази

3. Яка держава була союзницею козацького війська на початку Національно-визвольної війни українського народу середини XVII ст.?

4. Першу перемогу в Національно-визвольній війні українського народу проти Речі Посполитої середини XVII ст. козацьке військо здобуло під ...

*ВОЄННО-ПОЛІТИЧНІ
ПОДІЇ НАЦІОНАЛЬНО -
ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ*

1650-1653 рр.

В 1650 р. бойових дій між польським і українським військом не було. Обидві сторони готувалися до подальшої війни.

В серпні-вересні 1650 Хмельницький послав велику армію на чолі з сином Тимошем на Молдавію.

Мета походу: розірвати союз Молдавії з Польщею і прихилити Молдавію до союзу з Україною.

Всього було 4 походи.

І ПОХІД, серпень-вересень 1650 р.

60 000 козаків+ 30 тис. татар заволоділи Яссами.

Василь Лупул - молдавський господар уклав з Хмельницьким угоду про військовий союз і відмовився від союзу з Польщею. Гарантією цього союзу мав стати шлюб Тиміша і дочки Лупула - Розанди

**Бойові дії між Польщею і Україною мали бути продовжені в 1651 р,
польський Сейм схвалив рішення про наступна Україну.**

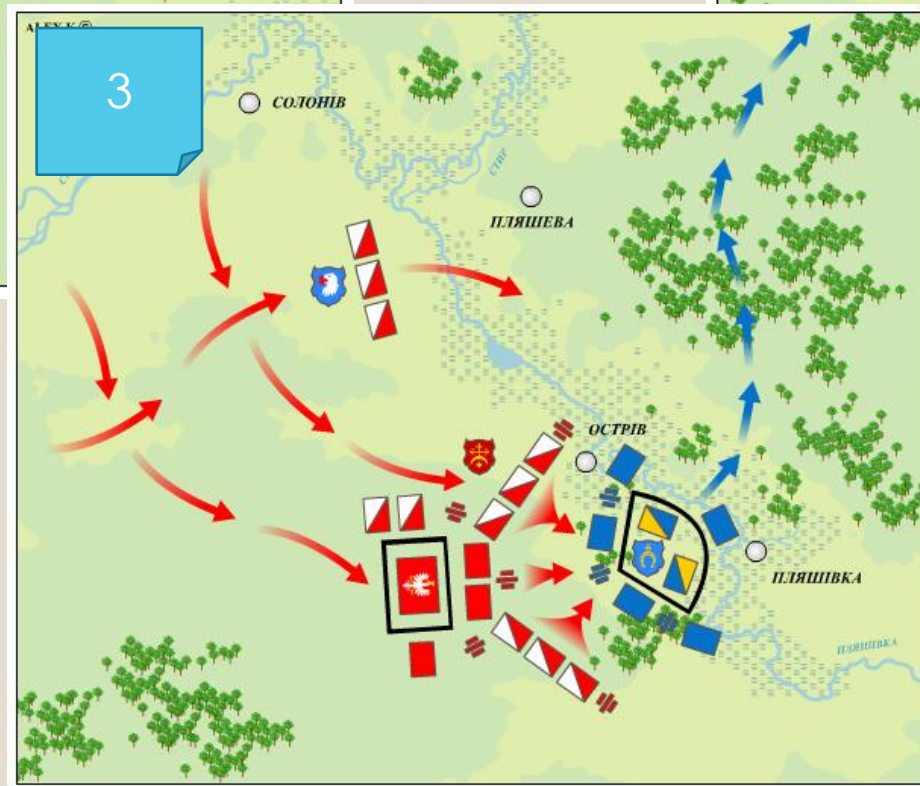
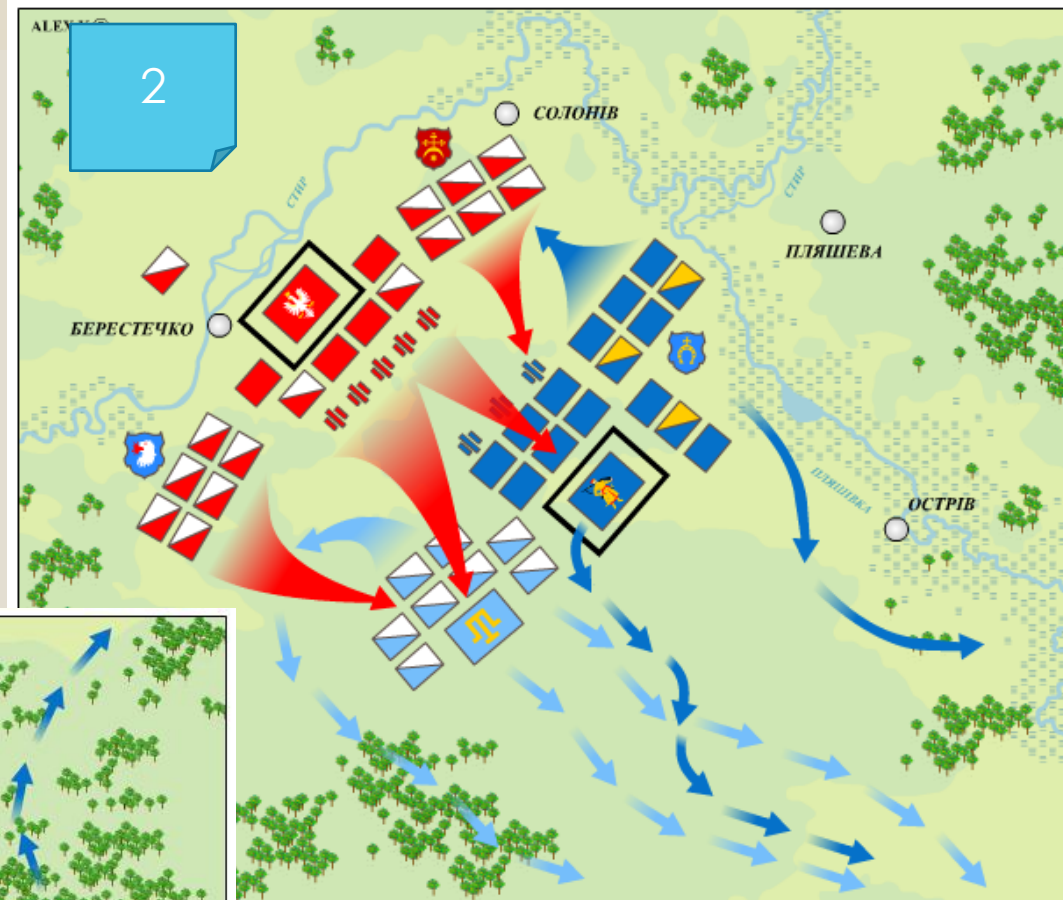
1) 10 лютого 1651 р польські війська на чолі з Мартином Калиновським захопили м. **Красне**. З цього відновилась війна. У жорстокому бою загинули майже всі козаки Брацлавського полку. Польська армія рушила до Вінниці.

2) 1-10 березня 1651 облога **Вінниці**, проте бої під Вінницею були невдалими для поляків і відчутно послабили армію Калиновського.

3) 18-30 червня 1651 р - бій під **Берестечком**, в якому сили поляків (200тис.) і українсько-татарського війська (60 тис. козаків, 40 тис. селян, 30-40 тис. татар) були майже рівні. В ході бою українське військо дістало перевагу. Але 20 червня, перекуплені поляками, татари втекли.

В цих умовах Хмельницький дав наказ армії відступати, а сам кинувся за татарами, щоб повернути їх на поле бою.

Облога поляками українського табору тривала 10 днів. Між козацькою старшиною почалися суперечки. В цих умовах наказним гетьманом було обрано вінницького полковника Івана Богуна, і козаки вирішили прориватись з оточення. За наказом Івана Богуна, через болото і Пляшівку з підручних засобів збудували переправу, якою і було виведено основні сили української армії та всю полкову артилерію та порох.

У цей день загинуло від 4 до 8 тис. повстанців, переважно внаслідок сум'яття на переправах.

Усього ж під Берестечком загинуло близько 30 тис. козаків.

Для прикриття відступу з оточеного ворогом табору було сформовано загін із 300 козаків-добровольців. Вони не мали права відступати і загинули всі, не відступивши ані на крок.

Отже, Берестецька битва була для козаків невдалою. Поляки не зважилися продовжити війну й розпочали переговори. Внаслідок битви Хмельницький був змушений прийняти «мир».

18 вересня 1651 р.- Білоцерківський мирний договір

між Україною і Польщею.

Умови договору:

- 1. «Лічбу війська реєстрового дозволяємо впровадити і призначаємо на двадцять тисяч, і це військо через гетьмана і старшину має бути зреєстроване»*
- 2. «...у воєводстві Київському, нічого не займаючи із Брацлавського та Чернігівського, має мати розташування на постій»*
- 3. Козаки, виведені з реєстру, мали повернутися до своїх панів.*
- 4. На Брацлавщину і Чернігівщину поверталися польська адміністрація і магнати та шляхта.*
- 5. Гетьман втратив право вступати в дипломатичні відносини з іншими державами. Мав розірвати відносини з Кримським ханством.*

6. *«Чигирин, згідно привілею його королівської милості, має залишатися при гетьмані, і як теперішній гетьман, уроджений Богдан Хмельницький, є з подання та привілею його королівської милості, так і напотім має бути під зверхністю й управою коронних гетьманів, і мають бути упривілейовані. Кожен, залишаючись гетьманом, має виконати присягу підданчої віри його королівській милості та Речі Посполитій, а полковники усі й старшина мають бути з подання гетьмана його королівської милості запорозького.»*

7. *«Релігія грецька, котру військо його королівської милості Запорозьке profitetur а, має бути утримана в давніх вольностях, згідно давніх прав, [також] катедрі, церкві, монастирі та Київський колегіум*

8. *Шляхта римської та грецької релігії, котра під той час замішання була при війську його королівської милості Запорозькому, також і київські міщани, ті всі мають покриватися амністією і утримані при здоров'ї, кондиціях та субстанціях своїх*

Територію Гетьманщини, «...де його королівська милість дозволяє мати сорок тисяч війська запорозького, укладення реєстру козаків довіряє гетьманові Війська Запорозького, а посади всілякі обіцяє роздавати тут обивателям віри православної грецької», позначено на карті

Якими цифрами на карті позначено території, втрачені Гетьманщиною за умовами Білоцерківського договору 1651 р.?

Поразка української армії під Берестечком стала приводом для молдавського господаря В. Лупул відмовитися від союзу з Б. Хмельницьким. Гетьман направив свого сина Тимоша з військом, щоб відновити союз. Оскільки це не відповідало інтересам Речі Посполитої, польний гетьман М. Калиновський вирішив перешкодити цьому походу.

Із листа Б. Хмельницького до польного гетьмана М. Калиновського

...Не хочу таїти від вашої милості, що зухвалий мій син Тиміш зібрав кілька тисяч війська для того, щоб змусити до шлюбу дочку молдавського господаря. Застерігаю вас, ваша милість, аби ви відступили з військом до польського кордону і звільнили волоське порубіжжя, яке займаєте; син мій за характером запальний і на вашій особі може зробити першу пробу свого воєнного щастя.

М. Калиновський сприйняв це як виклик.

У середині травня 1652 р. Б. Хмельницький зі своїм сином Тимошем вирушив із Корсуня в напрямку Батога. Його військо складалося з 15 тис. козаків та 20 тис. татарської кінноти. В армії Калиновського налічувалося 35 тис. осіб, із яких лише 20 тис. були вояками, а решта — слугами.

Вранці 22 травня 1652 р., прибувши під *Батіг* та оцінивши ситуацію, Б. Хмельницький з'ясував, що розміри польського табору значно перевищують кількість війська Калиновського. Він наказав атакувати табір з усіх боків, оскільки у противника не було можливості захищати весь табір одночасно. Атаки козаків і татар на табір тривали впродовж **22—23 травня** й завершилися повним розгромом польської армії. У битві загинуло близько 10 тис. польських вояків і сам М. Калиновський.

Звістка про загибель польської армії під Батогом приголомшила уряд Речі Посполитої. Б. Хмельницький після здобутої перемоги став вимагати від Варшави поновлення Зборівської угоди.

Значення Батозької битви в розгортанні національно-визвольної боротьби

- ❖ Батозька перемога не означала швидкого завершення війни проти Польщі, але перемога козацького війська під Батогом була відплатою за поразку під Берестечком.
- ❖ Вона сприяла розгортанню повстання на Брацлавщині та Чернігівщині проти відновленої польської влади.
- ❖ Загарбники мушили рятуватися й залишити землі Гетьманщини, західні кордони якої знову встановилися по берегах р. Случі, як передбачав Зборівський договір 1649 р.
- ❖ Внаслідок нового спалаху визвольної боротьби у травні-червні 1652 р. відновилася влада гетьманського уряду, й козацька Україна знову здобула незалежність. Білоцерківський договір утратив чинність.

2 ПОХІД, липень-серпень 1652. Після Батозької битви, у травні-червні 1652 р., українська армія, вступивши до Молдавії, змусила Лупула виконати попередні зобов'язання. У серпні Тиміш узяв шлюб із Розандою

3 ПОХІД, квітень-травень 1653 р. Занепокоєні українсько-молдавським союзом, Польща, Валахія і Трансильванія об'єдналися в антиукраїнську коаліцію. У квітні 1653 р. валаський господар Матвій Басараб і трансильванський князь Юрій (Дердь) II Ракоці за підтримки польського уряду захопили Ясси й посадили на престол свого ставленика. Василь Лупул звернувся по допомогу до Богдана Хмельницького. Щоб допомогти йому, Хмельницький відправив армію (8 000). Лупул повернувся на князівський престол і підмовив Тимоша на похід проти Валахії, в якому Тиміш був розбитий.

4 ПОХІД, серпень-вересень 1653. Лупул знову втратив владу. Йому на допомогу вирушило 6 000 козацьке військо із Тимошем, але було розбите під Сучавою. Тиміш загинув.

У 1653 р., відновивши кількісний склад війська після поразки під Батогом, поляки продовжили боротьбу проти Гетьманщини.

У лютому на Брацлавщину вторглася 12-14-тисячна польська армія під проводом *Стефана Чарнецького*. Ворог дійшов до Умані. Однак тут підрозділи Чарнецького зазнали дошкульної поразки від козацьких загонів *І. Богуна* й залишили межі Брацлавщини.

А *восени 1653 р.* польський король із 40-тисячною армією вирушив з-під Львова до Галича, а звідти - до Кам'янця-Подільського і став табором під містечком *Жванець*, між річками *Жванчик* і *Дністер*.

11 жовтня після того, як сюди дісталися війська Б. Хмельницького та хана Іслам-Гірея, розпочалися воєнні дії.

Від середини жовтня розпочалася облога українсько-татарською армією польського табору. Станом на початок грудня в кільці облоги від голоду, холоду і хвороб загинуло близько 10 тис. осіб. Під тиском обставин поляки розпочали переговори про мир.

Посередником у перемовинах між козаками й поляками знову виступив кримський хан.

5 грудня 1653 р. під Кам'янцем-Подільським хан Іслам-Гірей та король Ян Казимир уклали в усній формі кримсько-польський договір.

Його умови передбачали: (Зважаючи на відсутність письмового викладу умов Кам'янецького договору, неможливо достовірно реконструювати його зміст)

- припинення воєнних дій між Річчю Посполитою та Кримським ханством
- ґрунтувалося на обіцянці польського уряду щорічно виплачувати хану так звані «упоминки»
- взяти участь у поході проти Російської держави.

ВНУТРІШНЄ І ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНЕ СТАНОВИЩЕ ГЕТЬМАНЩИНИ НАПРИКІНЦІ 1653 р.

- За умов тривалої війни становище держави погіршувалося. Шість років війни виснажили Україну.
- Внаслідок польських каральних походів, ординських грабунків, постійних мобілізацій населення, епідемій чуми та холери було спустошено понад 100 міст і містечок на Правобережжі, знелюдніли території Брацлавщини і Київщини.
- Поглиблювався занепад сільського господарства, ремесел, промислів і торгівлі, що унеможливлювало подальше ведення війни.
- Дедалі складніше проходили мобілізації. Під час мобілізації в серпні-вересні 1653 р. Хмельницький спромігся зібрати лише 30-40 тис. війська.
- Зростала втома і невдоволення народу. Рятуючись від загарбників, українці тікали до Московії та на Слобожанщину.
- Почали спалахувати заворушення селян і рядових козаків проти політики гетьманського уряду. В українському суспільстві натхнення й піднесення перших років війни поступалися місцем зневірі й розчаруванню.
- Погіршилося і міжнародне становище Української держави. Річ Посполита, Молдавія, Валахія і Трансильванія об'єдналися в антиукраїнський союз. Кримський хан надто часто у вирішальні моменти зраджував українців, отож союз із ним видавався непевним.

вікіпедія <https://uk.wikipedia.org/wiki>

Підручники з історії України 8 клас

1. [Підручник з Історії України. 8 клас. Гісем О. В. - Нова програма](#)
2. [Підручник з Історії України. 8 клас. Сорочинська Н. М. - Нова програма](#)
3. [Підручник з Історії України. 8 клас. Струкевич О. К. - Нова програма \(Версія 2\)](#)
4. [Підручник з Історії України. 8 клас. Швидько Г. К. - Нова програма](#)
5. [Підручник з Історії України. 8 клас. Власов В. С. - Нова програма](#)